

MARY SHELLY

SON İNSAN

ÇEVİRİ: BELKİS KORKMAZ

4. BASKI

klasik

MARY SHELLEY
SON İNSAN

Can Klasik

Son İnsan, Mary Shelley

İngilizce aslından çeviren: Belkıs Korkmaz

The Last Man

© 2013, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2013

4. basım: Ekim 2024, İstanbul

Bu kitabın 4. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Editör: Seçkin Selvi

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Vizyon Basımevi Kağıtçılık Matbaacılık ve Yayıncılık San. Tic. Ltd. Şti.

Beylikdüzü O.S.B Mah. Orkide Cad. No: 1/Z Beylikdüzü-İstanbul

Sertifika No: 52098

ISBN 978-975-07-4861-5

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah., Eski Büyükdere Cad., İz Plaza, No: 9/25, Sarıyer/İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

MARY SHELLEY
SON İNSAN

ROMAN

İngilizce aslından çeviren
Belkıs Korkmaz

Mary Shelley'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Frankenstein, 2012

Mathilda, 2024

MARY WOLLSTONECRAFT GODWIN SHELLEY, 1797'de ünlü kadın hakları savunucusu Mary Wollstonecraft ile filozof William Godwin'in kızı olarak Londra'da doğdu. 17 yaşındayken şair Percy Bysshe Shelley'e âşık oldu. Şairin evli olması yüzünden İsviçre'ye kaçmak zorunda kalan çift, 1816 yazını, Cenevre'de sürgünde yaşayan Lord Byron, John William Polidori ve Claire Clairmont gibi ünlü sanatçılar ve düşünürlerle birlikte geçirdi. Kasvetli bir hafta sonu bu grup, içlerinden hangisinin en güzel korku öyküsünü yazacağına dair bir yarışma düzenledi. O sırada on dokuz yaşında olan Mary Shelley bu yarışmaya, gördüğü bir kâbustan esinlenerek yazdığı *Frankenstein ya da Modern Prometheus* yapıtıyla katıldı. Modern bilimkurgunun ilk eseri sayılan bu kitapla, yazarlık yaşamı başlamış oldu. Yazar, o yazı, "çocukluktan çıkıp hayata adım attığı dönem" olarak tanımladı. İngiliz edebiyatına romanları, öyküleri, oyunları, denemeleri, biyografi ve gezi kitaplarıyla katkıda bulunmuş yazar, 1851'de öldü.

BELKIS KORKMAZ, 1964'te Ürgüp'te doğdu. İ.Ü. Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümünü bitirdi. Rusçadan, Shakespeare, İbni Sina, Moliere ve Jules Verne'in yaşamöykülerinin de dahil olduğu biyografi kitapları ve Eduard Uspenski'den çocuk kitapları çevirdi. Çevirdiği kitaplar arasında Aleksandr Abromoviç Anikst'in *Dünya Sahnesinde Bir Dâhi: Shakespeare*, Vera Aleksyevna Simirnova'nın *Doğunun Bilim Güneşi İbni Sina*, Mihail Afanasyeviç Bulgakov'un *Çağdaşımız Molière* ve Kiril Andreyev'in *Görülmezi Gören Adam Jules Verne* yer alır.

Bundan sonra hiç kimseye
gelecekte onun ya da çocuklarının
başına gelecekler söylenmesin.

MILTON (*Kayıp Cennet*)¹

1. Çev. Enver Günsel, Pegasus Yayınları, 2007.

Yazarın önsözü

Napoli'yi 1818 yılında ziyaret ettim. O yılın 8 Aralık günü, yol arkadaşım ve ben Baiae sahillerine serpilmiş durumdawki kalıntıları gezmek için Körfez'i aştık.¹ Durgun denizin yarısaydam ve parıltılı suları, yer yer suyosunlarıyla örülmüş eski Roma villalarından kalan parçaları örtüyor, güneş ışınlarının kırılmasından ışıltılı renkler alıyordu; mavi ve berrak öge, sanki Galateia se-def arabasının içinde üzerinden henüz kayıp geçmiş, ya da Kleopatra Nil Nehri'nden daha uygun bir güzergâh olarak sihirli gemisi için onu seçmiş gibiydi. Kış olmasına karşın erken ilkbaharı andıran, insanı canlandıran ılık hava, sakin koyları ve Baiae'nin mutluluk yayan burunlarını ağır ağır gezip dolaşan, oraları bırakıp gitmek istemeyen her gezginin kısmetine düşen huzurlu zevk duygularının uyanışını kolaylaştırıyordu.

Sözde Elysion Çayırları'nı ve Averno Gölü'nü ziyaret ettik; yıkık tapınakları, hamamları ve klasik yerleri gezdik; en sonunda Cumaea'lı Sibylla'nın ışısız mağarasına girdik. Bizim *lazzeroni*'ler² ellerinde, karanlık yer altı

1. Körfez sözcüğüyle Napoli Körfezi kastediliyor.

2. Yazar, burada rehberlik yapan kişileri kastediyor.

dehlizlerinde neredeyse koyu kırmızı bir renk alan meşaleler taşıyorlardı. Dehlizlerin zifiri karanlığı ışığı açgözlülikle kuşatıyor, alevleri yutmaya gitgide daha bir istekli görünüyordu. İkinci bir dehlize götüren tavanı kemerli doğal bir geçitten geçtik, oraya da girip giremeyeceğimizi sorduk. Rehberler ellerindeki meşalelerin, o dehlizi kaplayan suda yansımalarına dikkat çekerek kendi izlenimlerimizi edinebilmemiz için bizi yalnız bıraktılar; ama Sibylla Mağarası'na ne yazık ki ancak oradan gidilebileceğini ekleyerek. Bu durum bizim merak ve heyecanımızı kıskırttı, geçide girmek için ısrar etmeye başladık. Bu türden girişimlerde genellikle olduğu gibi, biraz inceleme yapınca güçlükler azaldı. Nemli patikanın her iki yanında “ayak basacak kuru yer”¹ keşfettik. Sonunda, *lazzeroni*'nin Sibylla Mağarası olduğuna güvence verdiği büyük, terk edilmiş, karanlık büyük bir oyuğa vardık. Epeyce hayal kırıklığına uğramıştık, ama biz yine de, kutsal ziyaretçinin izlerini hâlâ taşıyabilirlermiş gibi oyuğun boş, kaya duvarlarını dikkatle inceliyorduk. Bir yanda küçük bir açıklık vardı. Acaba nereye götürüyor? Sorduk: Buraya girebilir miyiz? Elinde meşale tutan vahşi görümlü yabani, “*Questo poi, no*”² diye yanıtladı. “İlerleyebilirsiniz, ama çok değil, orayı hiç kimse ziyaret etmez.”

“Yine de deneyeceğim,” dedi yol arkadaşım. “Asıl büyük mağaraya götürebilir. Yalnız mı gideyim, yoksa bana eşlik eder misin?”

İlerlemeye hazır olduğumu işaret ettim, ama rehberlerimiz benim bu niyetime karşı çıktılar. Bizim pek de alışık olmadığımız yerli Napoli ağzıyla büyük bir laf kalabalığı yaparak orada hayaletlerin bulunduğunu, çatının

1. “Güvercin konacak kuru yer bulamadı, çünkü her yer suyla kaplıydı” ifadesinden uyarılma yapılmış. Eski Ahit, “Yaratılış”, 8:9.

2. (Lat.) Bu dediğiniz mümkün değil.

çökebileceğini, bizi almayacak kadar dar olduğunu, içinde suyla dolu derin bir deliğin bulunduğunu ve boğulabileceğimizi söylediler. Arkadaşım adamın elindeki meşaleyi alarak bu tiradı kısa kesti ve biz tek başımıza ilerledik.

Başlangıçta bizi zar zor alan geçit çabucak darlaştı ve basıklaştı; hemen hemen iki kat olmuştuk, ama yine de geçidin içinden geçerek yolumuza devam etmeye kararlıydık. Sonunda daha geniş bir boşluğa girdik, alçak tavan yükseldi, ama biz bu şansımızı kutlarken meşalemiz bir hava akımıyla söndü, zifiri karanlıkta kaldık. Rehberler ateşi yeniden canlandırmak için yanlarında malzeme taşıyorlardı, ama bizim yanımızda yoktu; tek çaremiz geldiğimiz yoldan geri dönmektir. Girişi bulabilmek için daha geniş olan boşluğu ellerimizle yoklaya yoklaya yürümeye başladık, bir süre sonra başardığımızı sandık. Bununla birlikte o boşluğun, yukarı tırmandığı besbelli ikinci bir geçit olduğu anlaşıldı; nereden geldiğini bilmediğimiz bir şey, boşluğun içine çok kararsız zayıf bir ışık verse de, o boşluk da bir önceki gibi son buldu. Gözlerimiz yavaş yavaş loşluğa alışmaya başlayınca bizi dosdoğru ileriye götüren bir geçit olmadığını, ama mağaranın bir tarafından, daha kolay bir yola benzeyen ve ışığın oradan yayıldığını anladığımız tepedeki alçak bir kemere tırmanılabileceğini anladık. Epeyce zorlanarak yukarı çıktık, daha aydınlık yeni bir geçide geldik, bu geçit de bir önceki gibi başka bir yokuşa götürüyordu.

Bu geçitlerden birbiri ardına bir dizi geçtikten sonra—sırf kararlılığımız sayesinde yapabiliştik bunu— tavanı kemerli, kubbe biçiminde geniş bir mağaraya vardık. Ortadaki bir delik Cennet ışığını içeri alıyordu. Ne var ki delik, böğürtlenlerle ve gölgede yetişebilen ağaççıklarla, gündüzü örten ve mekâna ağırbaşlı dinî bir hava veren bir perdeyle örtülür gibi kapatılmıştı. Mağara genişti, hemen hemen yuvarlaktı, bir ucunda, Yunan sediri bü-

yüklüğünde taş bir yükselti vardı. Burada hayat olduğuna ilişkin tek işaret, üstteki tepede otlarken açıklığı fark etmeyip baş aşağı düşen bir keçinin kar gibi bembeyaz iskeletiydi. Bu felaketin üstünden belki çağlar geçmiş, keçinin yukarıda yaptığı yıkım, yüzlerce yaz boyunca büyüyen bitki örtüsüyle kapanmıştı.

Mağaranın geri kalan döşemesi, yaprak yığınlarından, ağaç kabuğu parçalarından, bir de olgunlaşmamış Hint mısırı tanelerini koruyan yeşil kabuğun iç kısmına benzer beyaz, zar gibi bir maddeden oluşuyordu. Bu noktaya erişmek için verdiğimiz mücadeleden yorgun düşmüştük, onun için taş sedire oturduk, yukarıdan çoban çocukların bağrısları ve koyun çingıraklarının sesi geliyordu. Sonunda, eline etrafa yayılmış yapraklardan alan arkadaşım haykırdı: “Bu Sibylla Mağarası. Bunlar Sibylla’nın yaprakları.” Dikkatle inceleyince, tüm yaprakların, ağaç kabuğu parçalarının ve diğer her şeyin üzerinde yazılar bulunduğunu keşfettik. Bize daha da şaşırtıcı gelen şey, bu yazıların çeşitli dillerde yazılmış olmasıydı; kimisi yol arkadaşımın aşına olmadığı eski Arami dilinde ve piramitler kadar eski Mısır hiyeroglif yazısıyla yazılmıştı. Daha da tuhaf olanı, bir kısmının ise modern dillerde, İngilizce ve İtalyanca yazılmış olmasıydı. Loş ışıkta çok az şey çıkarabiliyorduk; ama kehanetler, olayların, hem de son zamanlarda geçmiş olayların ayrıntılı bağıntılarını içeriyor gibiydi; yaprakların nazik ve yetersiz sayfalarına günümüzde çok iyi bilinen, ancak modern tarihe ait adlar, keder ya da coşku, zafer ya da yenilgi nidaları geçirilmişti. Bu kesinlikle Sibylla Mağarası’ydı; aslında tıpatıp Vergilius’un betimlediği gibi değildi, ama bu topraklar deprem ve volkan tarafından öyle sarsılmıştı ki, yıkıntı izleri zaman tarafından silinip ortadan kaldırıldığı halde değişim mutlak olmamıştı; bu yaprakların muhafaza edilmiş olmasını büyük olasılıkla mağaranın

ağzını kapatmış olan tesadüfe ve onun biricik açıklığını fırtınaya karşı geçirimsiz kılan, hızlı büyüyen bitki örtüsüne borçluyduk. Üzerlerinde ne yazdığını en azından birimizin önünde sonunda anlayacağı bu tür yapraklardan aceleyle bir seçki yaptık, sonra hazinemizle yüklenmiş olarak hava boşluğu olan mağaraya veda edip binbir güçlülükle rehberlerimize yeniden katılmayı başardık.

Napoli'de kaldığımız süre içinde –bazen yalnız başıma olmak üzere– bu mağaraya güneşle aydınlanmış denizde süzülerek sık sık gidip her seferinde stokumuza ekleme yaptık. O zamandan beri hayat bana başka bir şey yapmayı dayatmadığında ya da ruhsal durumum böylesi bir çalışmayı engellemediğinde kendimi bu kutsal kalıntıları deşifre etmeye adadım. Onların harikulade ve etkileyici anlamları, kederliysen beni rahatlatarak ve hayal gücümü doğanın ve insan aklının enginliklerinde gözüpek sınırlara tırmandırarak çabalarımı genellikle ödüllendirdi. Bir zaman için emeklerim yoldaşsız değildi; ama o zaman geçti; çabalarımın seçkin ve eşsiz yoldaşıyla birlikte emeklerimin çok değerli ödülü de benim için yok olup gitti:

*Di mie tenere frondi altro lavoro
Credea mostrarte; e qual fero pianeta
Ne' nvidiò insieme; o mio nobil tesoro?*¹

Kırılğan Sibylla yapraklarında yaptığım en son keşifleri açıklıyorum. Dağınık ve bağlantısız olduklarından onların arasında bağlantı kurmak ve çalışmayı tutarlı bir biçime sokmak zorunda kaldım. Ancak ana öz, bu şiirsel rapsodilerin içerdiği gerçeklere ve Cumaeta kızının gökten aldığı ilahi sezgiye dayanmaktadır.

1. (İt.) “Dallarımın yeni meyvelerinin tadına bakabilseydin keşke. / Hangi gezegen ördü aramıza yüksek duvarını ölümün?” Francesco Petrarca (1304-1374).

Dizelerin konusuna ve Latin şairin onları İngilizce yazışına sık sık hayret etmişimdir. Bazen, belirsiz ve karmaşık olmaları yüzünden şimdiki biçimlerini bana, kendilerini deşifre edene borçlu olduklarını düşünmüşümdür. Raffaello'nun San Pietro'da bulunan *İsa'nın Nura Bürünüşü* kompozisyonunun mozaik kopyasını oluşturan resmedilmiş parçaları sanki başka bir sanatçıya vermiş gibi; sanatçı onları kendi aklının ve yeteneğinin şekillendirdiği bir tarzda bir araya getirirdi. Hiç şüphe yok ki, Cumaea'lı Sibylla'nın yaprakları benim elimde ilgi ve merak uyandırma ve kusursuzluk bakımından kayba uğradılar. Onları böyle değiştirdiğim için yalnızca asıl biçimlerinde anlaşılmaz olmaları beni haklı gösterebilir.

Emeklerim uzun yalnızlık saatlerini şenlendirdi ve beni, eski sevecen yüzünü benden çevirmiş olan bir dünyadan çıkarıp imgelem ve güçle ışıldayan bir dünyaya yüksetti. Okurlarım, büyük mutsuzluğu ve acıklı değişimi anlatışında nasıl teselli bulabildiğimi soracaklar mı? Yarıdılışımızın gizemlerinden biridir bu, benim üzerimde tam bir hâkimiyet kuran ve etkisinden kaçamadığım gizemlerden biri. Hikâyenin gelişimine kayıtsız kalmadığımı ve elimdeki malzemedan sadakatle aktardığım anlatının bazı bölümlerinde kederlendiğimi, hayır, kederlenmek de değil, acı çektiğimi itiraf ediyorum. Ama yine de insan doğası böyledir işte, aklın heyecanı benim için değerliydi, fırtınayı ve depremi, insanın fırtınalı ve yıkıcı hırslarını resmeden hayal gücü, gerçek üzüntülerimi ve sonsuz pişmanlıklarımı, o sahte üzüntü ve pişmanlıkları, acının ölümcül iğnesini çekip alan düşünceye büründürerek yumuşattı.

Bu özrün gerekli olup olmadığını pek bilmiyorum. Çünkü yaptığım uyarılama ve çevirinin gerçek değerini, kırılğan, yıpranmış Sibylla yapraklarını düzenlerken ve onlara hayat verirken zamanımı ve kusursuz olmayan yeteneklerimi ne kadar iyi kullandığımı belirleyecektir.

Birinci bölüm

I

Ben, hayalimde uçsuz bucaksız okyanusları ve yolu izi olmayan kıtalarıyla canlanan yerkürenin yüzeyinde, o devasa bütünün içinde ancak önemsiz bir nokta olarak beliren, denizlerle çevrili bir kuytuluğun, bulutlarla gölgelenmiş bir toprağın çocuğuyum; ne var ki bu önemsiz nokta, zihinsel güç alanında kendisinden çok daha büyük ve çok daha kalabalık nüfuslara sahip ülkeleri kat kat geride bırakır. Çünkü, insan için güzel ve büyük olan her şeyi yalnızca insan aklının yarattığı ve “Doğa”nın onun yalnızca baş yardımcısı olduğu çok doğrudur. Bulanık denizin kuzeyinde, uzaktaki İngiltere, şimdi, rüzgârları alt eden ve dalgaların üstünde gururla ilerleyen, büyük ve mürettebatı usta bir gemi kılığında rüyalarım giriyor. İngiltere, çocukluk günlerimde benim için tüm evrendi. Memleketimin tepelerinden bakıp da göz alabildiğine uzanan, hemşerilerimin barınaklarıyla alacalanmış ve yine onların emekleriyle verimli olmaya boyun eğdirilmiş ovaları ve dağları gördüğüm zaman yerkürenin merkezinin tam bu noktada olduğu benim için kesinleşirdi, kürenin geriye kalanı bir masaldı; ne unutmak için hayal gücümü kullanmaya ne de anlamak için herhangi bir çabaya değecek bir masal.

Benim kaderim, ta en başından beri, insan hayatının

akışı üzerinde hâkimiyet kurabilen değişkenliğin gücünün hayata geçmiş bir örneğidir. Bunun bana kalıtım yoluyla geçtiği söylenebilir. Babam, doğanın imrenilesi bir zekâ ve imgelem gücünü büyük bir cömertlikle bahşettiği, ama sonra, onun ceviz kabuğundan hayat sandalını, dümen yerine geçecek akıl ve kılavuz yerine geçecek kavrayış yetisini eklemeksizin o rüzgârların insafına terk ettiği insanlardan biriydi. Tanınmamış bir aileden geliyordu, ama koşullar onu erkenden ön plana çıkardı ve babadan kalma küçük mirası, görkemli kibar hayatında ve aktörü olduğu lüks hayat sahnesinde çok geçmeden savrulup gitti. Kısa süren tasasız gençlik günlerinde zamanın soylu işsiz güçsüzleri ona büyük hayranlık duyarlardı. Hatta partinin entrikalarından ve zorlu kraliyet görevlerinden kaçıp babamın arkadaşlığında hiç bitmeyen eğlence ve neşe havasını bulmaya çalışan genç hükümdarın ona duyduğu hayranlığın, ötekilerden geri kalır yanı yoktu. Babamın asla kendi kontrolü altında olmayan dürtüleri, onu daima içinden yalnızca kendi dehasıyla çıkabileceği güçlüklerin içine sürüklerdi. Katlanarak artan namus ve ticari borçları babam gamsızlıkla ve uslanmaz bir neşeyle taşırdı, oysa onun yerinde başkası olsa sırtı yere gelirdi. Zengin sofralarında ve meclislerinde arkadaşlığı öylesine gerekliyken kusurlarının hoş görülmesi onun başını döndürüyordu.

Bu çeşit bir popülerite de, diğerleri gibi, geçicidir. Babamın mücadele etmek zorunda kaldığı çeşit çeşit zorluklar, kendisini bu zorluklardan kurtarmak için sahip olduğu olanaklarla kıyaslanınca korkunç bir hızla artıyordu. Böyle zamanlarda, ateşli ilgisiyle Kral onun yardımına koşar, sonra arkadaşını kibarca azarlardı. Babam düzeleceğine dair kesin sözler verir, ama sosyal eğilimleri, her zamanki gıdası olan beğenilme açlığı, en önemlisi de onu büsbütün avucunun içine alan kumar

iblisi bu güzel kararı gelip geçici yapar, verdiği sözleri boşa çıkarırdı. Mizacına özgü hızlı algılayışıyla, seçkin topluluk içindeki gücünün yavaş yavaş kaybolduğunu fark etti. Kral evlendi, İngiltere Kraliçesi olarak moda ve zevklerin başı olan kibirli Avusturya Prensesi onun kusurlarına sert gözlerle bakmaya, hükümdar kocanın ona karşı sevecenliğini hor görmeye başladı. Babam sonunun yaklaştığını hissetti, ama fırtına öncesi sessizlikten yararlanıp kendisini kurtarmak yerine, kaderinin hilekâr ve zalim efendisi zevk tanrıçasına daha büyük kurbanlar vermeye başladı.

Mükemmel bir insan olan, ama kolayca yönetilen Kral şimdi zorba eşinin gönüllü müridi olmuştu. Kraliçe onu, babamın düşüncesizliğine ve aptallıklarına önce aşırı bir hoşnutsuzlukla, sonra da tiksintiyle bakmaya yöneltti. Babamın varlığının bu bulutları dağıttığı doğrudu; onun sevgi dolu içtenliği, parlak nükteleri ve cana yakın saf tavırları karşı konulmazdı. Babam Kral'ın üzerindeki etkisini, hatalarıyla ilgili hikâyeler Kral arkadaşının kulağına ancak onun uzağındaiken sel gibi dökülmeye başladığı zaman kaybetti. Kraliçe'nin maharetli yönetimi bu ayrılıkları uzatmaya ve suçlamaları bir araya getirmeye adandı. Sonunda Kral'ın babamı sürekli bir huzursuzluk kaynağı olarak görmeye başlaması, onun kısa süreli dostluğunun vereceği keyif karşılığında sıkıcı öğütler vermesi gerekeceğini, doğruluğunu babamın bile yalanlayamayacağı daha da acıtıcı aşırılıkları dinlemek zorunda kalacağını anlaması sağlandı. Sonuç şuydu: Kral bir kere daha onu yola getirmeyi deneyecekti, başarısız olması durumunda da onu temelli başından savacaktı.

Bu türden bir buluşma hiç kuşkusuz en ilginç ve en dokunaklı sahnelerden biriydi. Öncesinde alçakgönüllü olmasını sağlayan, şimdi ise kâh yalvararak kâh paylayarak öğüt verirken onu yücelten aşikâr iyiliğiyle kudretli

bir Kral, arkadaşının gerçek ilgi alanlarına geri dönmesi ve aslında onu çabuk terk edecek tutkularından kararlılıkla uzak durması için, büyük yeteneklerini, kendisinin, yani hükümdarının dayanak olup destekleyeceği ve öncülük edeceği doğru bir alanda kullanması için yalvarıyordu. Babam bu şefkati hissetti; bir an için gözünün önünde tutkulu hayaller uçuştı ve halihazırdaki uğraşlarının yerine daha soylu görevleri geçirmesinin iyi olacağını düşündü. Kendisinden beklenen sözleri içtenlikle ve coşkuyla verdi, Kral'ın devam eden himayesinin göstergesi olarak ondan acil borçlarını ödeyebilmek ve yeni kariyerine iyi bir koruma altında başlamak için bir miktar para aldı. Aynı gece, daha minnettarlıkla ve iyi niyetlerle dolup taşarken bu miktarın tamamını ve hatta onun iki katını kumar masasında kaybetti. İlk kayıplarını geri alma isteğiyle babam iki katını riske etti, böylece asla ödeyemeyeceği bir namus borcuna girdi. Kral'a yeniden başvurmaya utandığı için Londra'ya, Londra'nın sahte zevklerine ve üstüne yapışıp kalan talihsizliklere sırtını döndü, yanına biricik yoldaşı yoksulluğu olarak Cumberland'ın tepelerinin ve göllerinin ortasında kendisini yalnızlığa gömdü. Onun zekâsı, nüktedanlığı, kişisel çekiciliği, büyüleyici tavırları ve sosyal yetenekleri uzun zaman unutulmadı, ağızdan ağza tekrarlandı durdu. Sosyetenin bu gözdesinin, soyluların bu yoldaşının, saray çevresinin ve zevk düşkünlerinin meclislerini yabancı bir ışıkla aydınlatan, ihtişamlı parlayan bu göz kamaştırıcı ışının şimdi nerede olduğu sorulsa, gözden düştüğünü, mahvolmuş bir adam olduğunu duyardınız; vermiş olduğu haz karşılığında madden memnun edilmeyi hak ettiğini ya da parlak aklının sürdüğü uzun saltanatın bir emekli aylığına layık olduğunu hiç kimse aklına getirmiyordu. Kral yokluğunun yasını tutuyor, onun değişlerini tekrarlamayı, birlikteyken başlarından geçen maceraları aktarmayı ve

yeteneklerini göklere çıkarmayı seviyordu, ama hepsi bu kadardı, hatıralar bununla bitiyordu.

Babam unutulmuştu gerçi, ama unutamazdı. Kendisine havadan ve besinden daha gerekli olan şeyi kaybettiği için üzülüyordu; hazzın coşkusunu, soyluların hayranlığını, seçkinlerin hayatının lüks ve ışıltılı yaşantısını kaybetmişti. Bu üzüntü onu bir sinir buhranına kadar götürdü; ona, hastalığı sırasında çatısının altında barındığı yoksul rençperin kızı baktı. Kız şirindi, uysaldı, en önemlisi ona karşı sevecendi. Sosyete dilberlerinin eski gözdesinin, bu düşkün durumunda bile, alçakgönüllü rençper kızına soylu ve harikulade yaradılışlı bir varlık görünmesinde şaşılacak bir şey de yoktur zaten. Aralarındaki yakınlık, işi, benim ürünü olduğum uğursuz bir evliliğe kadar vardırı. Annemin tüm şefkatine ve sevimliliğine karşın, kocası düşkün konumu için yeriniyordu. Çabalamaya alışık olmayan bir insan olarak babam giderek büyüyen ailesinin geçimine nasıl katkıda bulunacağını bilmiyordu. Bazen Kral'a başvurmayı düşünüyordu, ama gurur ve utanç onu bir süre için alıkoydu; yokluk, onu herhangi bir çaba harcamak zorunda bırakacak kadar buyurgan olmadan da öldü. Bu felaketten önce, bir aralık geleceğe baktı, eşini ve çocuklarını içinde bırakacağı perişan durumu acıyla seyretti. Son çabasını insanın içine işleyen bir belagatle yazdığı, yer yer, bu ruhun ayrılmaz bir parçası olan zekâ pırıltılarıyla ışıldayan bir mektup yazmak için harcadı. Dul karısını ve yetimlerini hükümdar efendisine emanet ediyordu, onların bu sayede, kendisi hayattayken bakıldıklarından daha iyi bakılmaları güvenceye alınacağı için memnundu. Mektubu, zahmet gerektirmeyen bu son dileği yerine getireceğinden ve onu Kral'ın bizzat ellerine teslim edeceğinden emin olduğu bir asilzadeye emanet etti.

Borç içinde öldü, pek az olan varlığına alacaklıları

tarafından hemen el kondu. Başında iki çocukla kalan meteliksiz annem, mektuba asla gelmeyecek olan yanıtı üzüntü içinde haftalarca, aylarca bekledi. Babasının kü-lübesinin dışında hiçbir deneyimi yoktu, derebeyinin malikânesi onun hayal edebileceği başlıca görkemdi. Babam hayattayken kraliyet ailesi üyelerinin ve saray çevresinden insanların isimleriyle tanışıklığı olmuştu, ama bu isimlere anlam veren ve gerçeklik kazandıran babamın ölümünden sonra onun kişisel deneyimiyle hiç uyuşmayan bu tür şeyler ona yine bulanık ve hayalî gelmeye başladılar. Herhangi bir durumda yeterince cesaret toplayıp da sağlığında kocasının adlarını andığı soylu şahıslara başvurmaya karar vermiş olsa, başarısızlığa uğrayacağı korkusu onun bu düşüncüyü kafasından kovmasına yol açardı. O nedenle korkunç yoksulluktan çıkış yolu görmüyordu; ateşli bir hayranlıkla düşünmeye devam ettiği o harika varlığın kaybından duyulan kedere eklenen bitmez tükenmez üzüntüler, ağır iş, doğuştan kırılğan olan sağlığı, sonunda onu en ağırından yokluk ve sefaletin içinden çekip kurtardı.

Öksüz çocuklarının durumu büsbütün perişandı. Annemin babası ülkenin başka bir yerinden gelmiş bir göçmendi ve öleli çok olmuştu. Çocukları ellerinden tutacak herhangi bir yakınları yoktu; yersiz yurtsuzdular, muhtaçtılar, kimsesizdiler, onlara yapılacak en küçük yardım bir lütuf meselesiydi, yoksuldan daha yoksul oldukları halde onlara yalnızca köylü çocukları gözüyle bakılıyordu, anne baba ölerken oranın eli sıkı hayırseverlerine değersiz bir miras bırakmışlardı.

İki çocuğun büyüğü olan ben, annem öldüğünde beş yaşındaydım. Ebeveynlerimin aralarındaki konuşmalardan hatırladıklarım ve annemin, ne olur ne olmaz, bir gün ufak da olsa bana bir yararı dokunabilir düşüncesiyle babamın arkadaşlarıyla ilgili aklıma sokmaya çabala-

dıkları, beynimde belli belirsiz bir hayal gibi dönüp duruyordu. Nasıl ve neden olduğunu bilmeden farklı olduğumu, arkadaşlarımdan ve koruyucularımdan üstün olduğumu düşünüyordum. Kral ve soyluların isimlerinin uyandırdığı incinmişlik hissi bana yapışıp kalmıştı, ama bu tür duygulardan eyleme geçmek için nasıl yararlanacağım konusunda herhangi bir çıkarım yapamıyordum. Kendimle ilgili olarak ilk gerçek bilgim, Cumberland'da vadilerin ve dağların ortasında korumasız bir öksüz olduğumdu. Bir çiftçinin hizmetindeydim, elimde çoban değneği, yanımda köpeğim, yakındaki yaylalarda kalabalık bir sürüyü güdüyordum. Böylesi bir hayatı övmek için söyleyebileceğim fazla bir şey yok; bu hayatın acıları, zevklerini kat kat geride bırakıyordu. Özgürlük vardı, doğayla arkadaşlık vardı, bir de gözü kara bir yalnızlık. Bunlar romantik de olsa aksiyon sevgisiyle ve genç olmanın ayırıcı niteliklerinden olan insandan anlayış bekleme arzusuyla uyuşmuyordu. Ne sürüyle ilgilenmek ne de mevsimlerin değişip durması, tutkulu ruhumu ehlileştirmeye yeterli oluyordu. Açık havadaki yaşantım ve dolduramadığım zamanlarımdan çok oluşu beni ayarttı, yolsuz bazı alışkanlıklar edinmeme yol açtı. Kendim gibi arkadaşsız olanlarla görüşmeye başladım. Onlardan bir çete kurdum, onların şefi ve lideri oldum. Sürülerimiz otlaklarda yayılırken biz, birbirimize tıpatıp benzeyen çoban çocuklar, köylülerin öfkelerini ve kinini üstümüze çeken bir sürü şeytanlık planlayıp onları uygulardık. Ben yoldaşlarımdan lideri ve koruyucusuydum, onların arasında sivrildiğim için de onların yaptığı kötülüklerin cezasını çekerdim. Fakat ben onları savunmak için cezalandırılırken ve acılara kahramanca katlanırken, karşılığında onların övgüsünü ve itaatini ödül olarak talep ederdim.

Böylesi bir okulda yetişirken haşın, buna karşılık kararlı bir mizacımdı. Bana babamdan geçen beğenilme

açlığı ve kendime pek hâkim olamayışım eziyetlerle beslenince beni gözüpek ve korkusuz yaptı. Elementler gibi işlenmemiş, güttüğüm hayvanlar gibi cahildim. Kendimi sık sık onlarla kıyaslar, başlıca üstünlüğümün gücümde olduğunu keşfedince, dünyaya başlıca hükmedenlerden aşağıda olmamın güç bakımından onlardan aşağıda bulunmam yüzünden olduğuna inandırırđım kendimi. Böylece, ince felsefeden nasipsiz olan ve hak ettiğim toplumsal konumdan daha aşağıda bulunduğuma ilişkin yakamı bırakmayan bir hisle kovalanan ben, uygar İngiltere'nin tepeleri arasında, Eski Roma'nın bir kurt tarafından yetiştirilen kurucusu gibi, kaba bir vahşi olarak dolaşıp duruyordum. Benim için tek bir yasa vardı, en güçlünün yasasıydı bu; en erdemli davranışım da asla boyun eğmemekti.

Ama yine de kendimle ilgili söylediğim bu cümleden biraz geri adım atmama izin verin. Annem ölürken, onun yarı unutulmuş ve yanlış uygulanmış öğütlerine ek olarak öbür çocuğunu ciddi ciddi nasihat ederek benim ağabeyce koruyuculuğuma emanet etti; işte benim büyük bir istekle ve yaradılışımın elverdiği sevecenlikle elimden geldiğince en iyi şekilde yerine getirdiğim tek görev oydu. Kız kardeşim benden üç yaş küçüktü, küçükken ona baktım ve bize değişik ilgi alanları kazandıran cinsiyet farklılığı büyük ölçüde bizi ayırdığı zaman bile kız kardeşim ateşli sevgime konu olmaya devam etti. Kelimenin tam anlamıyla öksüz ve yetim olan bizler yoksulların en yoksulu ve hor görülenler içinde en aşağı sıralardaydık. Gözüpekliliğim ve cesaretim bana bir çeşit saygın antipati sağlıyorsa bile, kardeşimin küçüklüğü ve cinsiyeti onun zayıflığını gösterdiğinden şefkat duygusu uyandırmıyor, ona sayısız incinme olarak yansıyor; kişiliği ise aşağı konumunun kötü etkilerini zayıflatacak kadar oluşmamıştı.

Garip bir yaratıktı, benim gibi o da babamızın tuhaf

Mary Shelley, 1826'da yayımlanan *Son İnsan* romanıyla gotik edebiyata özgü bilimkurgunun alt türü olan apokaliptik romanın ilk modern örneğini veren ve bu türün önde gelen yazarlarından. Vahiy ya da gelecekle ilgili surların aydınlığa kavuşturulması anlamındaki apokalips sözcüğünden türeyen apokaliptik kurgu, salgın hastalık, nükleer savaş, sibernetik ayaklanma, doğaüstü olaylar, ekolojik felaketler ya da başka afetler yüzünden uygarlığın sonunun gelmesini irdeler.

Son İnsan, bugün sıradan sayılacak kadar yaygınlaşmış bir konuyu, insanlığın yok oluşunu ele alan ilk büyük romandır. Shelley, bir salgının Batı dünyasındaki etkilerini Romantik dönemin akıcı üslubuyla dramatize eder ve gerçek kişilerin yansıması olan zıt karakterler eksenindeki bir kurguyla aktarır. Shelley, romandaki başlıca karakterlerin oluşumunda kısmen ya da tamamen çevresindeki kişilerden esinlenmiştir. Örneğin doğal bir cennet arayışı içinde tanıdıklarını peşinden sürükleyen Adrian, yazarın eşi Percy Bysshe Shelley'nin kurgulanmış portresidir. Yunanlarla savaşmak için İngiltere'den yola çıkan ve İstanbul'da ölen Lord Raymond ise Lord Byron'ın yaşamından esinlenmiştir. Roman, yazarın "seçkinler" diye adlandırdığı çevresini kaybetmekten duyduğu acıyı ve dünyanın anlamsızlığını, bireyin tarihi yönlendirme gücünden yoksun oluşunu da dile getirir. Shelley günlüğünde "son insan"dan "alter egom, ikinci benliğim, yoldaşlarımla benden önce ölmesiyle sevgili bir gruptan geri kalan yadigar" olarak söz eder.

#dünyaklasikleri #ingilizklasikleri #gotikdebiyat #distopya #salgın
#apokalips

Kapak resmi: Caspar David Friedrich

